

درگذشتگان

دکتر حسین علی محفوظ

محقق مشهور عراق استاد دکتر حسین (فرزند شیخ علی بن جواد بن موسی بن حسین) آل محفوظ یکی از ادبا و محققین و مورخین نامی شیعه به شمار بود. فقیه سعید در روز دوشنبه ۲۰ شوال ۱۳۴۴ ق (۱۹۲۶ م) در کاظمین به دنیا آمد. پدرش حاج شیخ علی محفوظ (م ۱۳۵۵ ق) یکی از فضیلهای شهر بود. وی پس از اخذ مدرک دیپلم وارد دارالمعلمین عالی بغداد شد و لیسانس خود را در رشته لغت عربی در سال (۱۹۴۸ م) ۱۳۶۸ ق از آنجا اخذ نمود. وی در بغداد از اساتیدی چون استاد محمد حسین المرایاتی و استاد صادق الملاکه و دکتر محمد مهدی بصیر و دکتر عبدالعزیز الدوری و استاد احمد یوسف نجاتی و دکتر مصطفی جواد احمد ناجی قیسی و دکتر عزالدین

آل یاسین و دکتر محمد بدوی طبانه و استاد محمد هاشم عطیه علومى چون شعر و تاریخ و کلام و فنون تألیف و تحقیق را فرا گرفت.

او در سال ۱۹۵۶ م در دارالمعلمین عالی بغداد و سپس در وزارت معارف (۱۹۵۹ م) و دانشگاه بغداد به تدریس پرداخت در سال ۱۹۶۶ به درجه استادی رسید. و گروه بسیاری از ادبا و محققین عراقی را تربیت نمود. او در هیأت ادبی مجمع علمی ایرانی (۱۹۵۲) و جمعیت پادشاهی آسیایی لندن (۱۹۵۴) و مجمع اللغة العربیه مصر (۱۹۵۶) و مجمع علمی هندی (۱۹۷۶) و مجمع اللغة العربیه دمشق (۱۹۹۳) عضویت داشت و در بسیاری از محافل و مجالس ادبی کشورهای عربی شرکت نمود و به اخذ درجات علمی در سال های متعدد نائل آمد. او در سال ۱۳۷۳ ق به تهران آمد و مدرک دکترای خود را در رشته آداب شرقی از دانشگاه تهران اخذ کرد (۱۹۵۵ م) و عنوان تز دکترایش «سعدی و متنبی» بود. از کودکی به مجالست دانشمندان و علم و دانش عشق می ورزید و به تاریخ و رجال و نسخه های خطی علاقه فراوان داشت و کتابخانه بزرگی - مشتمل بر نسخه های خطی فراوان - گرد آورد و مقالات بسیار در مجلات عربی به ویژه در مجلات عراق منتشر ساخت. وی از

گروه بسیاری از علمای مسلمان اجازه روایت داشت که از آن جمله اند آیات عظام شیخ آقابزرگ تهرانی، علامه امینی، شیخ رازی آل یاسین، سید عبدالحسین شرف الدین، سید محسن امین، مرعشی نجفی، سید عبدالکریم علی خان، محمدامین زین الدین، میرزا علی غروی، سید محمد سعید حکیم، شیخ عبدالرزاق عاملی، سید محمد مهدی اصفهانی، سید صادق هندی، شیخ محمد عبدالحی حسنی فاسی، شیخ عبدالغفور حنفی نقش بندی، ملا عبدالکریم مدرس بیاری کردی، شیخ محمد صالح افندی جوادی شافعی، شیخ محمد بهجت بیطار و شیخ احمد فهمی مصری.

و به گروه بسیاری نیز اجازه روایت حدیث بخشوده بود که برخی از ایشان عبارت اند از: عبدالکریم الدباغ، سید عبدالستار حسنی، کامل سلمان جبوری، سید سلمان آل طعمه، شیخ محمدرضا انصاری قمی و شیخ رضا مختالری. وی دستی توانا در تاریخ و رجال و تحقیق تراث علمی شیعه داشت و آثارش به دو دسته تألیفات و تحقیقات تقسیم می شود.

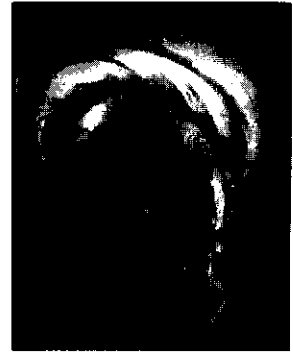
الف) تحقیق:

۱. اجازات الشیخ احمد الاحسانی،

نجف، ۱۳۹۰؛

۲۵. النوروز فی الادب العربی؛
 ۲۶. معجم الموسيقى العربیه،
 ۲۷. العلامات والرموز عند المؤلفین العرب قديما وحديثا؛
 ۲۸. خزائن كتب الكاظمية قديما وحديثا؛
 ۲۹. اثر جغرافی طوبوغرافی فی صفة بلاد العرب لمؤلف عراقی قبل عشرة قرون؛
 ۳۰. اذن النیروز؛
 ۳۱. تاریخ العلاقات بین العراق والاتحاد السوفیتی؛
 ۳۲. المنتخب من ادب بحرین؛
 ۳۳. النوروز فی الادب العربی؛
 ۳۴. مقدمه بر کتاب الروضة - کافی. (ب) فهرست
 ۱. المخطوطات العربیة فی باکو؛
 ۲. المخطوطات العربیة فی العراق؛
 ۳. مخطوطات مهدی بیانی فی طهران؛
 ۴. خزانه الدكتور حسین علی محفوظ فی الكاظمیة؛
 ۵. نفائس المخطوطات العربیة فی ایران؛
 ۶. كتب خطی فارسی در کتابخانه موزه عراق در بغداد.
 او پس از عمری سرشار از توفیق و خدمت به مذهب و ادب شیعه در ۸۵ سالگی در عصر دوشنبه ۲۲ محرم الحرام ۱۳۳۰ ق (۳۰ دی ماه ۱۳۸۷) در کاظمین چشم از جهان فرو بست و صبح سه شنبه پس از تشییع شایسته و نماز حجت الاسلام آقای شیخ محمد منصور در ایوان طلای صحن حرم مطهر امامین کاظمین - علیهما السلام - به خاک سپرده شد.
 (کاظم عبود فتلاوی: المنتخب من اعلام الفكر والادب، ص ۱۲۸-۱۲۹ و معجم المحققین العراقيین، ص ۴۵-۴۶).
 ناصرالدین الناصری فی بغداد، ۱۹۷۰ م؛
 ۲۰. نزهة الغری فی تاریخ النجف (محمد عبود کوفی)، نجف، ۱۹۵۲ (مشارکت)؛
 ۲۱. اربعون حدیثا فی التجارة. (ب) تألیف
 ۱. علی بن ابی طالب المسلم الكامل؛
 ۲. السعدی والمنتبئ - بهترین کتاب سال ۱۹۵۸ م و دارای جایزه کتاب جهانی سال ۲۰۰۵ م.
 ۳. الشیخ الطوسی؛
 ۴. النابغة البحرانی؛
 ۵. سیرة الشیخ الكلینی؛
 ۶. سیرة الشیخ احمد الاحسانی؛
 ۷. حیاة الشریف الرضی؛
 ۸. وصیة الشهد الاول؛
 ۹. ابن الكوفی؛
 ۱۰. سعدی الشیرازی، خریج بغداد فی العصر العباسی الاخیر؛
 ۱۱. آراء حمزة بن الحسن الاصفهانی؛
 ۱۲. الشیخ محمد عباد طنطاوی؛
 ۱۳. فضولی البغدادی؛
 ۱۴. الفیروز آبادی والقاموس؛
 ۱۵. مآخذ فضولی البغدادی من المعانی العربیة؛
 ۱۶. تاریخ الشیعة؛
 ۱۷. الالفاظ التترکیة فی اللعجة العراقیة؛
 ۱۸. اثر اللغة العربیة فی اللغة التاجیکیة، ج ۲؛
 ۱۹. شعراء الكاظمیة، مخطوط؛
 ۲۰. علم المحظوظات - مخطوط؛
 ۲۱. رسالة الخط - مخطوط؛
 ۲۲. یواقیت الوشاح (دیوان شعر - مخطوط)؛
 ۲۳. معجم التراث - مخطوط؛
 ۲۴. الوفاق بین المذاهب الاسلامیة؛
 ۲. الاربعون حدیثا (شیخ حسین عاملی)، تهران، ۱۹۵۷ م؛
 ۳. امهات النبی (ابن حبیب بغدادی)، بغداد، ۱۹۵۲ م؛
 ۴. الحدود والحقائق فی شرح الالفاظ المصطلحة بین المتكلمین من الامامیة (بریدی آمدی)، بغداد، ۱۹۷۰ م؛
 ۵. دیوان ابن سینا، تهران، ۱۹۵۷ م؛
 ۶. رسالة الفراسة (ابن خوام بغدادی)، تهران، ۱۹۵۴ م؛
 ۷. تحقیق لفظ الزندیق (ابن کمال پاشا)، بغداد، ۱۹۶۲ م؛
 ۸. رسالة فی الهدایة والفضلالة (صاحب بن عباد)، تهران، ۱۹۵۵ م؛
 ۹. شرح عینیة ابن سینا (سید نعمت الله جزایری)، تهران، ۱۹۵۴ م؛
 ۱۰. شعر بدرالدین یوسف الذهبی، بغداد، ۱۹۶۸ م؛
 ۱۱. صحیفة الامام الرضا علیه السلام، تهران، ۱۹۵۷ م؛
 ۱۲. طبقة من اعلام بغداد فی القرن السابع الهجری، بغداد، ۱۹۶۳ (مشارکت)؛
 ۱۳. عراقیات الكاظمی، بغداد، ۱۹۶۳؛
 ۱۴. غایة الوصول فی مدح الرسول (الخالدی)، تهران، ۱۹۵۳ م؛
 ۱۵. فتیافقیة العرب (ابن فارس)، دمشق، ۱۹۵۸ م؛
 ۱۶. مصادقة الاخوان (شیخ صدوق)، بغداد، ۱۹۷۶ م؛
 ۱۷. مزیة اللسان الفارسی علی سائر الالسنة ما خلا العربیة (ابن کمال پاشا)، تهران، ۱۹۵۳ م؛
 ۱۸. مفاتیح الدریة (مصطفی حیرت رومی)؛
 ۱۹. مسختار دیوان ابن الخیمی،

حجة الاسلام والمسلمین محمدی مظفر

عالم فاضل استاد حوزه علمیه مرحوم محمد محمدی مظفر مشهور به ورامینی در دهم آذرماه ۱۳۲۱ شمسی در خانواده ای مذهبی در روستای باغخواص ورامین دیده به جهان گشود. پس از طی دوره مکتب و ابتدایی در زادگاهش، در سال ۱۳۳۶ شمسی به حوزه علمیه قم عزیمت کرد و از محضر اساتید: ستوده، شب زنده دار، اهتمامی، مشکینی و فاضل لنکرانی بهره برد. پس از وقایع سال ۱۳۴۲ مدرسه فیضیه، وی به همراه برخی از دوستان و طلاب رشتی برای ادامه دروس حوزوی و امور تبلیغی عازم شهر رشت شد و در آنجا علاوه بر تبلیغ دینی سال ها از محضر اساتید حوزه علمیه رشت آیه الله بحر العلوم، زنجانی و ضیابری بهره مند شد. استاد خود نیز سال های زیادی به تدریس علوم دینی در مراکز مختلف به ویژه مدارس علمیه برادران و خواهران در شهر رشت اشتغال داشت. فعالیت های تبلیغی اش نیز عمدتاً در شهر رشت و روستاهای حومه خشکیجار و کوچصفهان بود.

وی در دهه ۱۳۷۰ مدتی در رادیوی رشت به تعلیم احکام دینی اشتغال داشت. او سال های زیادی وظیفه اقامت

جماعت و سخنرانی در کارخانه فومنات رشت را به عهده داشت و در این اواخر وظیفه اقامه جماعت در بقعه دانای علی رشت را عهده دار شده بود. همچنین از دهه ۱۳۴۰ و از همان اوایل تأسیس «انجمن اسلامی علم و ادب» در شهر رشت با این انجمن همکاری داشت و در جلسات آن شرکت می کرد و سال ها از محضر مؤسس انجمن استاد فرزانه جناب میرخلیل سیدنقوی بهره مند شد. این انجمن به ویژه در دوره قبل از انقلاب محدود مراکزی بود که در راه تعلیم قرآن و معارف دینی به نوجوانان و جوانان در شهر رشت فعالیت داشت و فعالیتش تا سال ها پس از انقلاب ادامه داشت و مؤسس آن استاد نقوی (تبریزی) دام عزه که خود از تحصیل کردگان حوزه علمیه قم است.

استاد ورامینی در خانواده ای مذهبی و روحانی ریشه داشت. مادر وی مرحومه فاطمه ابوالحسنی مشهور به ورامینی سالهای زیاد در روستای خود به تعلیم قرآن و احکام دینی به کودکان و بانوان روستا اشتغال داشت و حدود چهل سال (تا سال ۱۳۸۵ شمسی) نیز در شهر رشت به تعلیم قرآن و معارف و احکام دینی به بانوان اشتغال داشت. پدر بزرگ وی مرحوم شیخ پدالله ابوالحسنی نیز روحانی بود و در روستای خود به تبلیغ احکام و معارف دینی اشتغال داشت و هنوز خاطره اش در ذهن مردم آنجا به نیکی یاد می شود. دایی وی مرحوم شیخ محمد ابوالحسنی در شهر تهران علاوه بر وعظ و تبلیغ دینی به تعلیم ادبیات فارسی و معارف دینی در دبیرستان اشتغال داشت.

از خصوصیات استاد ورامینی آن بود که پیوسته قلم و کاغذ به همراه داشت و از خواننده ها و دیده ها و شنیده های خود یادداشت برداری می کرد و از این راه دفاتری جمع آوری کرده بود. تنها اثری که در قالب کتاب از وی برجای مانده دست نوشت کتابی است که درباره زندگی نامه امام حسین (ع) نوشته (در حدود چهارصد صفحه در قطع رحلی) که از ابتدا تا انتهای آن با خط زیبای اوست و تاریخ اتمام آن شهریور ۱۳۴۶ شمسی است و البته در برخی موارد بعدها افزوده هایی را به آن ضمیمه کرده است. در سال های اخیر که آیه الله قربانی به شهر رشت منتقل شد مرحوم ورامینی به مجالس درس ایشان می رفت و کتاب آیات الاحکام ایشان را نیز مورد بازخوانی و ویرایش قرار داد. مرحوم ورامینی در طول نهضت امام خمینی (ره) همواره با آن همراه و همگام بود و انقلاب و حکومت اسلامی را از نعمت های کم نظیر خداوند بر مردم می دانست. استاد ورامینی سرانجام در ۲۵ دیماه ۱۳۸۷ پس از تحمل چندماه بیماری و اعمال جراحی دعوت حق را لبیک گفت و به جوار رحمت حق رفت و پیکرش در ۲۶ دیماه پس از تشییع در باغ رضوان رشت در محلی که به مقبره العلماء اختصاص یافته به خاک سپرده شد و از جانب علماء و روحانیان و طلاب و عموم مردم گیلان تجلیل باشکوهی از ایشان به عمل آمد.

محمدحسن محمدی مظفر

*